

Rapport fra Folkekirken's Mellemkirkelige Råds delegationsrejse til Palæstina den 13.-14. februar 2024 ved biskop Marianne Christiansen og Peter Lodberg, professor, dr. theol. og formand for Folkekirken's Mellemkirkelige Råd.

Introduktion

Det Mellemkirkelige Råd besluttede på sit ordinære rådsmøde d. 2. februar 2024 i Vejle at bede biskop Marianne Christiansen og formanden, Peter Lodberg, om at rejse til Jerusalem for at besøge biskop Azar og den lutherske kirke i Jordan og Det Hellige Land med det formål at overbringe et brev, hvor Folkekirken's Mellemkirkelige Råd udtrykker støtte til kirken i den aktuelle situation og takker biskop Azar for hans offentlige udtalelser om den lutherske kirkes holdning til krigen mellem Hamas og Israel i Gaza efter den 7. oktober 2024. Rådets brev er sammen med en støtteskrivelse fra en række af folkekirken's biskopper samt Grønlands biskop vedlagt som bilag til denne rapport.

Hovedindtryk

Vi blev ualmindeligt godt modtaget af biskop Azar og alle dem, vi mødte fra den lutherske kirke. De gav udtryk for taknemlighed og glæde over, at vi kom, fordi besøget var med til at bryde oplevelsen af, at kirken og det palæstinensiske folk står helt alene og er isoleret i en ualmindelig vanskelig tid med krig i Gaza og nedlukning af Vestbredden.

Alle er selvfølgelig optaget af krigen i Gaza, men det var overraskende, hvor omfattende krigens konsekvenser er for palæstinenserne på Vestbredden. De mange checkpoints mellem Israel og Vestbredden har været lukket for palæstinenserne på Vestbredden siden Hamas' massakre den 7. oktober 2023 og Israels gengældelsesangreb.

Der er ca. 10 kilometer mellem Jerusalem og Betlehem, der er adskilt af den mere end 750 kilometer lange mur, som løber rundt om Vestbredden. Under normale omstændigheder kan palæstinensere i Betlehem få tilladelse til at arbejde i Jerusalem, og de fleste turister kan uhindret besøge fødselskirken i Betlehem og Hyrdernes Mark i Beit Sahour.

Arbejdsløshed og mangel på indtægter fra især turistindustrien har skabt en økonomisk krise for mange indbyggere på Vestbredden i almindelighed og for de mange kristne i særdeleshed i Betlehem, Beit Sahour og Beit Jala. Den økonomiske krise kommer oven på Covid-19, hvor turistindustrien også gik helt i stå. Ganske mange familier har brugt deres sidste penge til at forlade deres hjem på Vestbredden for at bosætte sig i udlandet – ikke mindst af hensyn til deres børn. Flere af den lutherske kirkes medarbejdere i Betlehem fortalte om, at kirken som noget nyt var nødt til at hjælpe med at skaffe mad og tilbyde psykisk-social rådgivning til familier i krise, og som enten ikke kan eller vil flytte.

Tirsdag den 13. februar 2024

Vi blev hentet ved Christ Church, der ligger lige ved Jaffa Porten i Den Gamle By i Østjerusalem. Kirkens gæstehus, hvor vi boede, går tilbage til den danske missionær Hans Nicolaisen fra Løgumkloster, der kom til Jerusalem i 1826 og som den første vesterlænding købte et stykke jord af Det Osmanniske Rige i 1838 på vegne af den engelske missionsorganisation *Christian Mission to the Jews (CMJ)*. Han ligger begravet på kirkegården på Zionsbjerget.

Sammen med en repræsentant for den lutherske kirkes skolearbejde kørte vi til Beit Sahour gennem det såkaldte checkpoint 300, der var blevet åbnet få dage forinden for adgang for personer fra Jerusalem-siden med særlige tilladelser – herunder danskere med dansk pas. Skolearbejdet er den lutherske kirkes juvel og stolthed, og den første skole, vi besøgte, ligger i Beit Sahour lige uden for Betlehem.

Sahour betyder nattevagt og er forbundet med Hyrdernes Mark. Her er den største kristne koncentration med 20% af Vestbreddens kristne. Det fortælles med et glimt i øjet, at det var det helt rigtige valg at lade hyrder fra Beit Sahour som de første få nyheden om Jesu fødsel, for her spredes rygter hurtigere end noget andet sted. Folk er meget tæt på hinanden; kulturen og samfundet er familiebaseret, og alle kender alle.

Den lutherske skole i Beit Sahour blev grundlagt i 1901 og er den største skole, som på luthersk vis underviser både drenge og piger. Den er ledet af palæstinensere og fungerer som et åndeligt centrum i lokalsamfundet. Skolen er det eneste, der er åbent uden for gudstjenestetiderne og er et centrum for spejderarbejdet. Traditionelt er præsten også skoleleder.

Den lutherske menighed i Beit Sahour har ca. 100 medlemmer ud af 15.000 indbyggere. 20-25 børn og 20-25 voksne kommer i kirke om søndagen. Skolen har 70% kristne børn og 30% muslimske børn – 10% er lutherske kristne. Skolen har en lang venteliste. Den er hovedsageligt partner-finansieret. Den er meget søgt, også på grund af sit arbejde for fred og ikke-vold.

En af dem, vi mødte, sagde til os: ”Den nuværende situation er det værste, jeg har oplevet i mit liv. Arbejdsløsheden og nøden er stor. Den eneste grund til at vi ikke taler om det, er, at der er et folkedrab i Gaza” (Altså at situationen dér er langt værre).

35 familier har forladt Beit Sahour siden den 7. oktober. Det skønnes, at der er en nedgang i indtægter på 90% i byen.

De fleste guider er kristne. Al opsparing er brugt, og ellers bruger man sin opsparing til at rejse ud af landet. ”Vi er allerede døde. Betlehem er et stort fængsel. Vi har ingen håb. Modellen fra Gaza vil blive brugt her. Vi er lukket inde”, lød det fra flere.

”Israel går hele tiden til højre politisk. Vi er lukket inde i blokke, som er adskilt fra hinanden. Folk kan ikke komme fra Ramallah og til Betlehem.

Samtidig føler vi os forrådt af vores partnere, af dem, vi er vant til at stole på i Vesten. Lige nu er Sydafrika vores eneste håb. Det Globale Syd er nu det moralske fyrtårn, efter vi har set et moralsk kollaps i Vesten.

Hvad skal Israel gøre for, at en vestlig kirke vil fordømme Israel?

De 450 elever her på skolen er vores eneste håb. De skal opdrages og oplæres til en ikke-voldelig og demokratisk fremtid.”

Truet eksistens

Flere gange fik vi at vide, at den kristne tilstedeværelse i Det Hellige Land er truet. Skolerne prøver at overleve, selvom det er svært. Endnu har de lutherske skoler som de eneste ikke sendt elever hjem, hvis forældrene ikke kan betale for børnenes skolegang, men det går hårdt ud over skolernes økonomi.

Elevernes forældre har ingen indtægter, når de ikke kan arbejde i Israel eller tjene penge på turismen.

Flere af dem, vi talte med, gav udtryk for, at Israel blot havde ventet på en anledning til at smadre Gaza. De fortalte om teorier, der går ud på, at Israel må have kendt og tilladt, at Hamas' angreb fandt sted. ”Fakta er, at Qatar sendte penge gennem Israel og med Israels tilladelse til Hamas. Og nu forhandler Israel med Qatar!”

Ingen fra Vestbredden må rejse ind i Israel. Børnene bliver splittet op, hvis de skal rejse ud af landet – nogle skal rejse gennem Jordan, andre gennem Israel. ”De ønsker at fraktionere os”, som én sagde.

Vi fik at vide, at hver nat kommer der folk i uniformer og bryder ind i husene. Angrebene i Nablus og Jenin er kendt i verdens offentligheden, men ingen får at vide, at det samme sker andre steder på Vestbredden. Når soldaterne bryder ind i husene om natten, bliver ikke mindst børnene meget bange. Militæret tilbageholder mændene uden rettergang. Nogle gange uden grund; nogle gange, fordi de har sagt noget, der er forbudt.

Børnene får at vide, at deres far vil blive løsladt, men det bliver hele tiden udskudt til et nyt tidspunkt. Det er nedbrydende for familierne, samtidig med at de frygtelige forhold i fængslerne ødelægger fædrene. Vi fik at vide, at forholdene i fængslerne er frygtelige. Der kan sidde 15 mennesker i ét rum.

Frygten, volden og den økonomiske krise betyder, at mange kristne forlader landet, ikke på grund af deres muslimske naboer, men på grund af besættelsen og bosættelserne.

”Mine børn er bange”, sagde en medarbejder. ”Deres skole ligger tæt på bosættelser. De taler engelsk sammen på gaden for ikke at blive afsløret som arabere. Nu angriber bosættelserne de kristne. Vi frygter, at de palæstinensiske områder her bliver det nye Gaza (altså truet af krig og udsløttelse). Vi kan ikke ytre, at vi støtter menneskerettigheder – så bliver vi arresteret.”

Flere af dem, vi talte med, understregede, at det er vigtigt at skelne mellem jøder og zionister. Zionisterne misbruger den jødiske religion til at skabe splittelse, mens sandfærdige jøder ønsker fred.

Palæstinensiske kristne kritiserer den israelske regering for at støtte de zionistiske besættelser af Vestbredden. En af dem, vi talte med, sagde det meget direkte: ”Vi har mistet troen på menneskeheden. Regeringerne støtter besættelsen. Det er første gang, jeg ser, at man betegner besættelsen som offer. Jeg støtter normalt overhovedet ikke Hamas, men jeg er nødt til at sige, at Hamas handler i selvforsvar. Folk

under besættelse har ret til at forsvare sig. Hamas er ikke på Vestbredden. Alligevel dræber de folk her. Problemet er besættelsen. Hvis de gør en ende på besættelsen, kan vi leve sammen. Den israelske regering dehumaniserer palæstinenserne: ”Vi kan først sove roligt, når palæstinenserne er udryddet”, siger de. ”De bruger citater fra Biblen: ”Dræb deres børn, dræb deres køer”. De fortæller soldaterne: ”Guds vilje er, at I skal dræbe dem.”

Men alle palæstinenserne vil leve sammen med israelerne. Medierne tager de få ekstremister. Vi har ikke noget imod at leve med israelere og jøder – men ifølge det israelske curriculum (undervisningsplanen i skolerne) kan israelere og palæstinensere ikke leve sammen. Det lærer de børnene.”

En anden sagde: ”Den gamle generation havde socialt samvær mellem israelere og palæstinensere. Men pga. muren holdt min fars jødiske venner op med at besøge os af frygt. Før kunne jøder tage til Ramallah og spise hummus. Nu ser de os som aliens (fremmede).”

Luthersk identitet i Betlehem

Efter det åbenhjertige og indtryksfulde besøg i Beit Sahour kørte vi til Betlehem og besøgte den lutherske skole **Dar al Kalima**, der ligger på vejen til Hebron meget tæt på den palæstinensiske flygtningelejr *Dheishah* med omtrent 18.000 flygtninge. Lejren drives af *United Nations Relief and Works Agency for Palestinian Refugees in the Near East (UNRWA)*.

Skolen har 460 elever, 80% muslimer og 20% kristne – inklusive børn fra *Dheishah Camp*. Skolen lægger vægt på, at den i undervisning og ledelse er et udtryk for luthersk identitet: At give god uddannelse for alle samt at myndiggøre mennesker til at være ledere i samfundet og kirken.

Vi havde en længere samtale om, hvad det vil sige at være en luthersk skole drevet af en lille kristen minoritet i et samfund med muslimsk majoritet. En af deltagerne formulerede sit svar på denne måde: ”En luthersk kristen identitet består for os i altid at se Reformationen som en nutidig og eksistentiel proces. Både historisk og aktuel: Kærlighed, fred og retfærdighed – hvordan lever vi det?”

En luthersk identitet betyder også at være progressiv og ”first movers”, f.eks. på kønsaspektet: Vi var de første til at have kvindelige præster.

Vi prøver at skabe en demokratisk kultur på tværs af religionerne. Vi lever imellem muslimer og jøder, som begge vil basere samfundet på religion. Israel er ikke et demokrati, for det er etnisk baseret. Vores opgave er at vise, hvad civilt demokrati er. Børnene, de unge og deres forældre i de forskellige elevråd og forældreråd øver sig i skolen med repræsentativt demokrati. Hvordan man tager beslutninger demokratisk. Det er ikke så let i vores kultur. Vi har stor indflydelse og uddanner også gennem praksis.

Folk heromkring identificerer vores aktiviteter med ”det lutherske”. Vi har også muslimske donorer – som opfatter sig selv om ”lutherske muslimer”. For os er det eksempel på det gode religionsmøde.”

Det var tydeligt, at man gerne ville fortælle os, at det er et stort problem, at Folkekirkens Nødhjælp (FKN) stoppede støtten til skolerne for to år siden. ”De forlod os midt i en krise. Vi måtte tage lån”, blev det sagt. ”Vi synes, FKN har opgivet samarbejdet med kirkerne. Man kan ikke sige, at man støtter den kristne tilstedeværelse og så ikke handle efter det. Hvorfor stoppede de? Vil de kun støtte sekulære organisationer, eller ønsker de ikke palæstinensiske skoler?”

Vi måtte fortælle, at vi ikke kender til FKN´s politik eller begrundelse herfor, og at FKN er en selvstændig organisation, der træffer sine egne beslutninger. Men vi lovede at orientere FKN om situationen for eventuelt at kunne bidrage med svar på de spørgsmål, vi blev stillet.

Økologi

Der blev også mulighed for at møde en repræsentant for *Det Økologiske Center*, der blev etableret inden for den lutherske kirke i 1986. I begyndelsen var der fokus på undervisning; i dag er der lige så megen fokus på inddragelse af børn og unges aktive indsats for at bekæmpe forurening, fremme biodiversitet og styrke klimabevidstheden.

Man har bl.a. anlagt en ”Bibelsk Have”, men på grund af den zionistiske misbrug af ordet bibelsk hedder haven ’en botanisk have’.

Centeret arbejder med at bevare floraen, og det er desuden specialiseret i trækfugle. Man ringer ca. 20.000 fugle om året. I perioden fra 2015-2021 har man talt fuglearter og opfordrer unge til at deltage. Klimaændringerne kan ses i fugletrækkene, som ikke trækker så langt sydpå som tidligere.

Centret arbejder med at skabe bevidsthed om natur og klima i skole og offentlige institutioner. Man har faktisk haft indflydelse på det palæstinensiske selvstyres regelsæt på klimaområdet. Centret har også indflydelse i samfundet som pionerer i klimaspørgsmål og klimahandling. Helt konkret har centrets arbejde bidraget til, at Palæstina har fået en nationalfugl: *Palestinian Sunbird (Cinnyris osea)*.

Man har også fået en national miljødag, hvor både samfund og uddannelser sætter fokus på miljøet, og et natur-museum.

Centret har også fokus på retten til fri bevægelighed. Ikke kun dyrene, men også unge har ret til at bevæge sig frit. Mange unge fra Vestbredden har været mange steder i verden, men aldrig i Jerusalem.

Centret er også vært for en årlig konference for ledere i det palæstinensiske samfund, der arbejder med miljø og klima.

Centret er medlem af WCC's klimagruppe og samarbejder med *Action by Churches Together (ACT)*, så man også kan deltage i FN's miljøkonferencer, de såkaldte COP'er. I forbindelse med krigen i Gaza er der særlig fokus på den miljøkatastrofe, der udspiller sig med de mange bombninger, brug af kemikalier og oversvømmelse af tunnelsystemet med saltvand fra Middelhavet, der ødelægger Gazas grundvand. Den lutherske kirke har udarbejdet en stærk meddelelse, hvor genocide bliver sat i forbindelse med ecocide.

Muren udgør et særligt problem. Den begrænser ikke kun menneskers, men også dyrenes bevægelighed. Den forhindrer palæstinenserne i at dyrke deres jord på den anden side af muren eller i et areal op til muren.

En osmannisk lov stadfæster, at hvis jordejeren ikke dyrker jorden i 10 år, mister man retten til den. Denne lov har den israelske regering gjort brug af i forhold til palæstinensiske bønder. Ecocentret donerer derfor træer til familier, som er blevet adskilt fra deres jord af muren, og frivillige studenter hjælper med plantning, så man kan dokumentere dyrkning.

Bosættere truer studenterne, og lader deres geder gå ind på palæstinensiske marker. Den israelske justitsminister opfordrer til anvendelse af vold mod palæstinensiske bønder, som vil dyrke deres jord, der støder op til muren eller til bosættelserne.

Mange bosættelser er begyndt som såkaldt økoturisme, der dækker over, at man ønsker at beskytte jord af hensyn til naturen, men ender med at bebygge jorden med nye bosættelser.

Diakoni

I lyset af den voksende økonomiske og sociale krise har den lutherske kirke taget initiativ til at oprette et nationalt diakonalt arbejde. Lederen, Rana Zeidan, har ikke noget imod at blive citeret, for – som hun siger – ”Jeg er palæstinenser og har ikke mere at miste.”

Hun betoner, at den lutherske kirke driver diakonalt arbejde for mennesker af alle religioner. Det er nøden, der bestemmer hjælpearbejdets omfang:

”Vi arbejder med kristen tilstedeværelse og med at afhjælpe nøden – først fra Covid og nu i denne situation.

Før var arbejdet fordelt på de lokale kirker, men nu er det samlet i et center.

Vi er nødt til at være på Vestbredden. Vi må også stå for transporten af medicin og mad, for folk har ingen penge til benzin, så de selv kan komme og hente deres forsyninger.

De fleste kristne bor i og omkring Betlehem. Der er ingen socialsystem. Kun en slags forsikring, men den dækker ikke ordentlig medicin.

Vi opfordrer folk til at tegne forsikring. Vi arbejder sammen med andre kirkelige organisationer.

Efter at krigen er brudt ud, er situationen meget vanskelig pga. arbejdsløshed og økonomisk ruin. Vi har måttet igangsætte en ny indsats for mental sundhed blandt ”almindelige” mennesker (altså mennesker, der ellers ikke lider af psykisk sygdom).”

Zeidan fortalte indgående om kirkens økumeniske tjeneste for døve. De døve er dobbelt ramt, fordi de ikke kan sælge deres varer (typisk arbejder de med håndværk, og pga. fravær af turister kan intet sælges). De kan pga. deres døvhed kun arbejde selvstændigt. De er marginaliseret, også i beredskabet: De har ikke samme adgang til lydbåren information om f.eks. raketangreb som andre.

”Vi arbejder nu med hjemmene og i høj grad med rådgivning”, fortæller hun. ”Og med fødevarerhjælp hele året. Folk har ikke penge til madpakker, i nogen tilfælde ingen mad og ingen brændstof.

Familierne er i stor nød. Mændene er kommet hjem og har ingen arbejde. Alle lever i frygt.

Der er store alkoholproblemer – ikke så meget vold i familierne.

Mændene bruger gerne kirken, selvom de er skamfulde. De er vant til kirken, og de er desperate.”

Udfordringen er, at alt ansvar for at opretholde livet ligger på familien, og der er ingen hjælp fra ”det offentlige”. Jeg er især bekymret for børn og unge. Vi er ikke vant til at se så meget vold.”

Da vi spørger hende, hvordan hun selv håndterer situationen, svarer hun spontant:

”It’s normal to feel depressed here.” Vi er lukket inde på et meget lille område.

We cry every night, before we fall asleep. And when we wake up, we cry again.

Vi føler os skyldige over, at vi trods alt har vand og huse. Vi føler os skyldige, hvis vi ikke ser nyhederne fra Gaza, selvom vi er magtesløse og ikke kan holde ud at se dem. Vi arbejder sammen med de ortodokse, og en af deres menighedsmedlemmer mistede 18 familiemedlemmer i bombardementet af den ortodokse kirke, hvor de havde søgt tilflugt. Det er hårdt.”

Hertil kommer, at folk fra Gaza er strandet i Betlehem og er blevet skilt fra deres familier. Deres huse er væk. Alt er ødelagt i Gaza. Jorden, dyrene og selv jordbærerne, fortæller Zeidan. ”De bedste jordbær plejede at komme fra Gaza. Nu bliver de ødelagt, og kemikalierne fra de israelske bomber bliver i jorden i 20 år. Selv dem, der overlever, er døde: De vil dø af skaderne i kroppen pga. presset fra

bombardementerne. Vi arbejder derfor på en langtidsplan for efterkrigsindsatsen. Alle palæstinensere er langtidsramt af den nuværende situation.”

Vi talte om at det, som palæstinenserne drømmer om, forandrer sig, fordi situationen hele tiden bliver værre. Én sagde:

Først bad vi om befrielse fra besættelsen
Så bad vi om at blive fri for bosættelserne
Så bad vi om at blive fri for checkpointsene
Nu beder vi bare om, at der må komme våbenhvile.

Onsdag den 14. februar 2024

Dagen begyndte med et møde i den lutherske kirke på Muristan Street i Østjerusalem med biskop Azar, der netop var vendt tilbage fra et besøg i Tyskland. Han havde inviteret den danske præst i Jerusalem David Serner udsendt af Israelsmissionen og Dansk Sømands -og Udenlandskirke (DSUK) og provsten fra den tyske kirke, der begge holder til i kirkens lokaler.

Vi havde lejlighed til at præsentere vores brev og takke for den ualmindelige varme modtagelse, vi havde oplevet på vores rejse. Biskoppen gav udtryk for, at han var meget glad for vores besøg, og at det var vigtigt for den lutherske kirke at få solidaritetsbesøg fra kirker i Vesten, så man ved selvsyn kan konstatere, hvad der sker.

Biskop Azar fortalte om den lutherske kirkes samarbejde med de tyske og nordiske lutherske kirker i en såkaldt 'core-group' og inviterede folkekirken og Folkekirken's Mellemkirkelige Råd til at være med. Vi gav

udtryk for, at vi ville sørge for, at en eventuel invitation til at deltage i core-group vil blive seriøst og positivt behandlet i Rådet.

Det efterfølgende og planlagte besøg hos den muslimske waqf over Jerusalem, Sheikh Azzam al-Khatib, måtte desværre aflyses, fordi sheikhen var i Amman, Jordan.

Til gengæld fik vi et langt og meget spændende møde hos Theofilus III, den græsk ortodokse patriark, i Jerusalem. Bag en beskeden dør i det kristne kvarter kom vi ind i en paladslignende bygning og blev ført frem til mødesalen op ad trapper og gennem flere forgemakker. Her fik man en tydelig fornemmelse af, at den græsk-ortodokse kirke har royal selvforståelse. Kirken er den ældste i Jerusalem og er den kirke, der har de fleste medlemmer i Palæstina og Israel.

Patriarken fortalte om kirkernes vanskelige situation i Jerusalem, hvor de hele tiden skal kæmpe for, at der er fri og åben adgang til de hellige steder. Zionistiske bosætterorganisationer forsøger at købe og snyde sig til adgang til kirkens ejendom i Den Gamle By for at etablere nye bosættelser i det kristne kvarter. At det er lykkedes vidner de mange israelske flag om tæt på Gravkirken.

Både biskop Azar og patriark Theofilus betonedede, at de kristne kirker var nødt til at rykke tættere sammen for at modvirke det pres, de oplever fra de israelske myndigheder og bosættere. Det er svært at få tilladelser til at reparere kirkerne og de kirkelige institutioner, når der skal indhentes særlige tilladelser.

Samarbejdet med både den israelske regering og det palæstinensiske selvstyre er vigtigt ifølge patriarken, og her indtager den græsk ortodokse kirke en særlig rolle, der blev defineret helt tilbage til 638, da den muslimske kalif Umar indgik en aftale med patriark Sophronius om Jerusalems overgivelse til gengæld for, at den græsk ortodokse kirke fik en række særlige rettigheder inden for rammerne af det, som i ortodoks teologi kaldes for *symphonia*, dvs. kirkens samvirken/samspil med den politiske magt. Denne aftale holdes fortsat i hævd og er med til at regulere ikke bare den ortodokse kirkes forhold til statslige myndigheder, men også de øvrige kirker i samarbejde med den græsk ortodokse kirke.

Som afslutning på besøget fik Marianne Christiansen overrakt et meget flot kors lavet af perlemor fra Betlehem.

Den anglikanske kirke, Sct. George

Herefter forlod vi Den Gamle By og kørte til den anglikanske domkirke, Sct. George, for at møde den anglikanske ærkebiskop Hosam Na'om. Domkirken ligger i et større kompleks i bydelen Sheikh Jarrah og går tilbage til 1899. Det arkitektoniske forbillede skal efter sigende være Christ Church i Oxford, England.

Ærkebiskoppen gav sin analyse af den storpolitiske situation foranlediget af krigen i Gaza og fortalte om den udtalelse, han dagen forinden havde udsendt sammen med den anglikanske kirkes ærkebiskop af Canterbury, Justin Welby.

Ærkebiskop Na'om var især optaget af de langsigtede konsekvenser af krigen. Han frygtede, at den ville bidrage til at fremme religiøs ekstremisme på begge sider. Det kunne gøre kirkernes situation endnu vanskeligere, fordi man som en kristen minoritet vil blive presset endnu mere end hidtil fra både muslimsk-palæstinensisk og zionistisk-israelsk side.

Det var tydeligt, at der består et ualmindeligt godt samarbejde mellem den lutherske og anglikanske kirke. Både Azar og Na'om betonedede, at samarbejdet var gammelt og går helt tilbage, til tiden, da Christ Church blev grundlagt som en fælles anglikansk-luthersk kirke, hvor bispeembedet skulle skifte mellem de to kirkesamfund.

De to kirker er de eneste to protestantiske kirkesamfund blandt de såkaldte 13 historiske kirker i Jerusalem, og de ser sig som særligt ansvarlige for at holde kontakten til protestantiske kirker rundt omkring i verden.

Møde med lutherske præster i Abraham Herberge, Beit Jala

Fra Østjerusalem kørte vi med biskop Azar som chauffør til Beit Jala. Her oplevede vi en meget lang køretur på mindst to timer, der under normale forhold ville kunne gennemføres på 15 minutter. Azar var nødt til køre en meget lang omvej for at komme igennem det checkpoint, der var åbent på det tidspunkt, vi skulle til Beit Jala, der ligger lidt syd for Betlehem.

Den store forsinkelse betød, at der kun var én af de lutherske præster, vi skulle møde, der var blevet tilbage. De øvrige præster havde været nødt til at køre tilbage til deres kirker. Ikke desto mindre fik vi en vigtig diskussion om det forhold, at flere præster i den lutherske kirke i den seneste tid har udtalt, at den lutherske kirke i Palæstina bliver nødt til at ophæve kirkefællesskabet med kirker i Vesten, fordi de ikke tager afstand fra Israels ødelæggelse af Gaza. Der bliver i den forbindelse talt om en *status confessionis*, dvs. en ny bekendelsessituation, der kræver solidaritetshandling med ofrene i Gaza.

Biskop Azar og den eneste tilstedeværende lutherske præst var godt orienteret om diskussionen, og det var tydeligvis vigtigt for biskoppen at understrege, at det ikke gav mening at tale om at ophæve kirkefællesskabet med andre kirker. Netop nu er der brug for samarbejde og samtale, selvom man kan være uenig om, hvad der sker, og hvordan man skal forholde sig til krigen i Gaza.

Normalt er Azar en stille person, der ikke hæver røsten, men netop i denne samtale var han meget tydelig omkring sin holdning. Dagen sluttede med et besøg på Augusta Victoria-hospitalet på Oliebjerget.

Møde med hospitalsdirektør Dr. Fadi Al Atrash

Augusta Victoria (AV) er det vigtigste hospital for den palæstinensiske befolkning. Efter 75 års besættelse er nu også Vestbredden under belejring. AV har været et fyrtårn af håb.

Vi fik at vide, at transporten for patienter fra Vestbredden, som før to 2 timer, nu kan tage 6 timer. Det kræver en helt særlig sygetilladelse, hvis man skal igennem muren.

Hospitalsdirektøren betonedede, at det er vigtigt for alle på AV at møde folk med respekt. ”Vi har en stærk forbindelse til Gaza. Før krigen var 40% af vores patienter fra Gaza. På hospitalet mødtes folk fra Gaza og Vestbredden”, sagde han.

Hospitalet har udviklet sig meget avanceret i de sidste 10 år såvel på det medicinske, det mentale og det spirituelle område. Hospitalet har et holistisk syn på helbredelse. Og har værdier som: Værdighed, menneskerettigheder, køn (gender), miljø og klima, udbredelse af viden.

Vi fik præsenteret billeder og beskrivelse af hospitalets diagnosecenter i Gaza, som blev påbegyndt for to år siden sammen med anglikanerne. Det skulle have åbnet officielt den 30. oktober 2023. 16 års belejring af Gaza har gjort behandling og udvikling af sundhedsvæsenet påtrængende. Strålebehandling var ellers ikke tilladt andre steder end i Israel. Men AV, der drives af Det Lutherske Verdensforbund, fik tilladelse, og det lykkedes at få avanceret udstyr ind i Gaza. Gazabeboere blev rekrutteret og uddannet til at drive centret.

Hospitalets nybyggede kræftklinik i Gaza blev angrebet og ødelagt den 14. og den 17. oktober 2023. Israelsk militær invaderede klinikken i december 2023, hvor personalet blev anholdt. Klinikken fik evakueringsordre. Lige nu kan AV hverken få kemo ind i Gaza eller patienterne ud af området.

Dr. Atrash betonedede, at AV og LVF normalt har et godt tillidsforhold til både israelske og palæstinensiske myndigheder. ”Vi lægger vægt på at være gennemsigtige i alt det, vi gør.” Hospitalsdirektøren håber på en snarlig våbenhvile, så patienterne kan få behandlingen enten på AV eller i Gaza.

Der er brug for yderligere økonomisk støtte, fordi behovet for hjælp vil eksplodere efter en våbenhvile, men hospitalets ledelse er sikker på, at der vil være stor interesse blandt donorerne for at hjælpe med de økonomiske udfordringer, når der først er indgået en aftale om våbenhvile.

Tilbage efter nogle intense døgn står indtrykket, at Palæstina og Israel gennemlever den værste krise nogensinde. Frygten for hinanden er stor på begge sider, og man holder hinanden gensidigt fast i en følelse af desperation og angst. Alle har mistet. De 100.000, der arbejdede i Israel, kan ikke komme på arbejde og har mistet deres indtægt. At de mangler i arbejdsstyrken, påvirker alle, også i Israel. Livet er forandret.

Vi slutter med biskop Azars ord: ”Tak fordi I kom. Det har vi brug for, og I har brug for selv at opleve, hvordan her er lige nu.”

Marianne Christiansen, Haderslev, 19. februar 2024

Peter Lodberg, Aarhus, 19. februar 2024